

Лексична об'єктивація концепту PARTNERWAHL на матеріалі німецької мови

Л. А. Пасик*

Східноєвропейський національний університет, Луцьк, Україна

*Corresponding author. E-mail: ludapasyk@yahoo.de

Paper received 11.06.15; Accepted for publication 19.06.15.

Анотація. У статті йдеться про етимологію концепту PARTNERWAHL в німецькій мові, яка є невід'ємною частиною у структурі концепту. Особлива увага зосереджена на лексичному способі об'єктивації даного концепту в сучасній німецькій мові. Подаються характеристики концепту за словотвірними можливостями складових частин його імені. На основі проведеного аналізу ряду синонімів складових частин композиту Partnerwahl зроблено висновки про стрімкий розвиток структури концепту та його актуальних ознак.

Ключові слова: концепт, етимологія, понятійний / образний / оцінний компоненти, композит, лексико-семантична група

Постановка наукової проблеми та її значення. На рубежі двох тисячоліть в мові відбувається зміна наукових парадигм. В центрі уваги мовознавців виступає людина, як представник тієї чи іншої лінгвокультури. В рамках цієї наукової парадигми формуються та розвиваються когнітивна парадигма та лінгвокультурологія [2; 3; 5; 6]. Вербалізований концепт виступає об'єктом мовно-когнітивних досліджень, зокрема в антропоцентричній гілці когнітивної лінгвістики.

Аналіз досліджень цієї проблеми. За визначенням Ю.С. Степанова «Концепт – це ніби згусток культури у свідомості людини; те, у вигляді чого культура входить в ментальний світ людини. З іншого боку, це те, за допомогою чого людина сама впливає в культуру, а в деяких випадках і впливає на неї» [7, с. 40].

У А. Вежбицької концепт – це об'єкт зі світу «Ідеальне», який має і відображає певні культурно-обумовлені уявлення людини про світ «Дійсність» [1, с. 23].

Слідом за Кубряковою О.С., Поповою З.Д. та Стерніним Й.А. під концептом розуміємо одиницю ментальної інформації, квант знань про дійсність, її елементи, перспективи, характерні для певного соціуму, що трактується у трьох вимірах: понятійному, асоціативно-образному, оцінному [3; 5].

Слід наголосити, що переважна більшість концептів номінуються лексичним шляхом, менша – синтаксичним і фразеологічним [6]. Лексична об'єктивація концептів є узуальним синтетичним прийомом «ословлення» концептів. Вона спирається на той факт, що слово може вбирати в себе узагальнений зміст безлічі форм вираження у природній мові та в тих сферах людського буття, які визначені мовою і які без неї немислимі. Концептуальний інваріант існує у словниковому фонді та, відповідно, у тезаурусі окремих її користувачів. Лексична об'єктивація концепту є сферою засобів, що формують відповідні когнітивно-семантичні простори, тобто тим значеннєвим субстратом, який слугує посередником між планом змісту і планом вираження концепту. Основна одиниця цього рівня – лексичний знак [6, с.82].

Метою статті є виявити засоби вербалізації змістовного наповнення концепту PARTNERWAHL в німецькій мові. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: з'ясувати етимологію лексеми Partnerwahl та виявити засоби об'єктивації досліджуваного концепту. **Об'єктом** є мовні одиниці для позначення концепту PARTNERWAHL. **Предме-**

том дослідження є здатність вилучених мовних одиниць вербалізувати концептуальні ознаки зазначеного концепту.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Вважається, що найбільш типовим іменем концепту є іменник. Концепт PARTNERWAHL, на нашу думку, має два способи позначення: процедурний та декларативний. У процедурному сприйнятті концепт іменується словосполученням дієслова та іменника Partner wählen, у декларативному – він іменується лексемою Partnerwahl.

У Німецькому тлумачному словнику під редакцією Дудена знаходимо таке тлумачення даного іменника: *Die Partnerwahl ist die Entscheidung, mit einem bestimmten Partner zusammenzuleben – Вибір партнера – це рішення жити разом з певним партнером (Тут і далі переклад наш – Пасик Л.А.)* [12].

В електронній енциклопедії Вікіпедія значення лексеми Partnerwahl трактується так: *Die Partnerwahl ist der Vorgang für eine kürzere oder langfristige Zeitdauer einen Beziehungspartner zu bestimmen. Beim Prozess der Partnerwahl spielen unterschiedliche Faktoren eine Rolle. Menschen treffen ihre Wahl für oder gegen einen Partner nicht allein auf Basis sexueller Anziehungskraft, sondern auch aufgrund von lebensplanerischen Erwägungen, Gefühlen, Erfahrungen – Вибір партнера – це процес, під час якого визначається на короткий чи тривалий час партнер у стосунках. У процесі вибору партнера відіграють роль різні фактори. Люди вибирають чи відкидають партнера не лише на основі сексуальної привабливості, але й зважаючи на міркування, почуття, досвід щодо планування подальшого життя* [15].

У корпусі німецької мови www.dwds.de подається таке визначення: Partnerwahl – die Wahl eines Partners, Ehepartners – вибір партнера, шлюбного партнера [9].

Лексема Partnerwahl, це композит, утворений складанням двох основ: der Partner та die Wahl. Оскільки слово Partnerwahl не зафіксоване в етимологічних словниках, то прослідкуємо етимологічне значення його складових частин:

Щодо лексеми Partner, слід зауважити, що першопочатковими були такі значення: учасник, компаньйон, співвласник, партнер, наприклад: «Partner», 19. Jh., вперше зустрічається запозичення від англійського слова partner у творах Гете у значенні:

- 1) супутник у танці та суспільних розвагах;
- 2) гравець (член команди).

Частіше цей іменник згадується у другій половині 19 ст. у мові купців та спорті – партнер по бізнесу чи той, що в долі: «*Lw. ne. partner, M., «Teilhaber, Partner», zu me. parcener, N., «Teilhaber», Lw. afrz. parconier, M., «Teilhaber», aus spätlat. partionarius, M., «Teilhaber», zu lat. partitio, F., «Teilung», zum Part. Prät. partitus von lat. partire, partiri, V., «teilen», zu lat. pars, F., «Teil»* [9; 13].

Слово *Partner* має на сьогоднішній день декілька значень:

1. a) *jmd., der mit anderen etw. gemeinsam [zu einem bestimmten Zweck] unternimmt, sich mit anderen zusammen tut* – хтось, хто з іншими (заради спільної мети) щось здійснює чи об'єднує свої зусилля, наприклад, *der ideale Partner beim Tanzen sein*;
- b) *jmd., der mit einem anderen zusammenlebt, ihm eng verbunden ist* – той, хто проживає разом з кимось іншим, тісно пов'язаний з ним, наприклад: *er ist ihr ständiger Partner*;
- c) *jmd., der mit anderen auf der Bühne, im Film o.Ä. auftritt, spielt* – той, хто виступає на сцені чи грає роль у фільмі з іншими: *er war ihr [männlicher] Partner*;
- d) (*Sport*) *Gegenspieler, Gegner (b)* – (спорт.) суперник, противник;
2. *Teilhaber* – учасник, співвласник, компаньйон – дане значення збереглося в мові з 19-го століття [12].

У різних джерелах подаються синоніми до лексеми *Partner*, які можна розбити за значенням на групи [10; 11; 14; 15; 16; 17]:

- 1) *Teilhaber/Mitinhaber* – учасник, пайщик/співвласник, компаньйон: *Beteiligter, Gesellschafter, Kompagnon, Sozius, Kommanditist, Kommanditär*;
- 2) *Mitspieler* – партнер, гравець команди: *Teilnehmer* та *Gegenspieler* – суперник: *Gegner*;
- 3) *Freund/Kamerad* – друг/товариш: *Ehemann, Bekannter, Gefährte, Genosse, Kumpel, Verbündeter, Vertrauter, Anhänger, Bundesgenosse, Erklärter, Kumpan, Herzensbruder, Spezi, ständiger Begleiter*;
- 4) *Korrespondent* – кореспондент: *Absender, Briefpartner, Schreiber, Adressant, Briefschreiber*;
- 5) *Beteiligter* – співучасник: *Besucher, Mitspieler, Mitwirkender, Aktiver, Anwesender, Beiwohner, Gast, Hörrerschaft, Mitglied, Publikum, Zuhörer, Zuschauer, Augenzeuge, Teilnehmer*;
- 6) *Gatte* – чоловік (у шлюбі) – в межах даного значення, враховуючи польову будову концепту, можна виділити наступні мікрополя за такими критеріями:
 - 6.1. вікові характеристики партнерів – *Alter*
 - 6.2. причина вибору партнера – *Traummann, Traumprinz, Märchenprinz, Prinz auf dem weißen Pferd, Mr. Right*;
 - 6.3. соціальний статус партнерів – *Bräutigam, Ehegatte, Ehegemahl, Ehepartner, Gemahl, Mann, Angetrauter (ugs., scherzh.), Ehegespons, Verheirateter, Ehemann, bessere Hälfte (ugs.), Ehehälfte, zweite Hälfte, Herzblatt, Herzbube (ugs.), Freund, fester Freund, Flamme (ugs.), Schatz (ugs.), Adam (ugs., scherzh.), Kerl, Typ*;
 - 6.4. тривалість стосунків – *Lebensgefährte, -genosse, -kamerad, -partner; Lebensabschnittsbegleiter, -gefährte, -partner; Weggefährte*
 - 6.5. домінантність у шлюбі – *Herr und Gebieter*,
 - 6.6. розподіл обов'язків – *Erhalter*;

7) *Liebhaber* – коханець: *Geliebter, Liebster, Lover, Verhältnis, Schatz, Liebling, Herzblatt, Kavalier, Macker, zweite Hälfte, Freund; (umgangssprachlich) Kerl, Romeo, Typ; (ostösterreichisch salopp) Haberer; (scherzhaft) Gespieler; (derb) Stecher; (umgangssprachlich abwertend) Galan; (scherzhaft verhüllend) Hausfreund; (veraltet) Amant, Kurtisan; Aficionado, Anhänger, Bastler, Bewunderer, Fan, Freak, Kenner, Sammler*.

Така кількість синонімів до слова *Partner* (112) свідчить про високу номінативну щільність даної лексеми у системі мови, тобто це підтверджує актуальність та цінність досліджуваного нами концепту для представників німецького етносу. Номінативна щільність за Карасиком В.І. – це ступінь детальності мовного визначення певного концептуального простору, «деталізація означуваного фрагменту реальності, множинне варіативне означення та складні смислові відтінки означуваного [2, с. 146]. Тобто таке розмаїття синонімів підтверджує нам важливість даного концепту для практичної діяльності народу і через те вона так детально осмислюється, крім того дана інформація комунікативно затребувана, тобто є необхідність обговорювати та обмінюватися нею в конкретному соціумі.

Аналіз лексичних одиниць пунктів 6 і 7 вказує також на те, що даний концепт має комунікативну релевантність, він часто і детально обговорюється в німецькому соціумі. Крім того очевидним є той факт, що у суспільстві відбулася зміна цінностей. Переосмислення пов'язане із зміною традиційного бачення сім'ї як священного союзу між чоловіком та жінкою, який за старими канонами укладався раз і на все життя, тобто передбачалося спільне життя з одним партнером/партнеркою (*Lebensgefährte, -genosse, -kamerad, -partner*); а такі лексеми як *Lebensabschnittsbegleiter, -gefährte, -partner* вказують на те, що в німецькій лінгвокультурі допускаються нетривалі стосунки, інколи вони взагалі не мають офіційного оформлення, крім того з'являється третій «гравець в команді». Новим явищем є така структура у суспільстві як одностатеві сім'ї.

Залежно від значення лексема *Partner* дуже часто вживається у багатьох композитах як: 1) перша складова; 2) як друга складова.

В межах кожної із словотвірних сімей виділяються лексико-семантичні групи (далі ЛСГ). Розглянемо їх детальніше.

- 1) *Partner* як перша складова композиту.
 - a) ЛСГ «вибір/пошук партнера» – *Partnerwahl, Partnersuche, Partnervermittlung, Partnerbörse, Partneragentur, Partnervorschlag, Partnertreff, Partnerwahlmodell, Partnerwahlpräferenz*;
 - b) ЛСГ «партнерські стосунки (дружні або ділові)» – *Partnerbeziehung, Partnerbindung, Partnerprobleme, Partnerwechsel, Partnertausch, Partnerlook*;
 - c) ЛСГ «політичні та економічні партнерські відносини» – *Partnerstadt, Partnerland, Partnerstaat, Partnerunternehmen, Partnerbrigade, Partnergemeinde, Partnerorganisation, Partnerfirma, Partnerschule, Partnerstaat, Partnerregion, Partnerbetrieb, Partnerverein*;
 - d) ЛСГ «організаційні питання партнерства» – *Partnerschaftsvertrag, Partnerdienst, Partnerschaftsverein, Partnerschaftskomitee, Partnerschaftsgesetz, Partnerschaftsprogramm, Partnereinkommen, Partnerschafts-*

abkommen, Partnerprogramm, Partnerwahrung, Partnergesellschaft;

2) Partner як друга складова композиту:

- a) ЛСГ «партнерство за інтересами»: *Angriffs-, Spiel-, Reise-, Kletter-, Sparrings-, Trainings-, Tennis-, Billard-, Schach-, Doppel-, Duo-, Golf-, Tisch-, Klavier-, Koch-, Speed-, Tandem-, Tanzpartner;*
- b) ЛСГ «партнерство за віковими характеристиками/рангом»: *Junior-, Senior-, Hauptpartner;*
- c) ЛСГ «партнерство за гендерним фактором»: *Geschlechtspartner;*
- d) ЛСГ «партнерство по спілкуванню/листуванню»: *Gesprächs-, Ansprech-, Interview-, Diskussions-, Dialog-, Online-Interaktions-, Post-, Kontakt-, Briefpartner;*
- e) ЛСГ «партнерство за політичними інтересами»: *Regierungs-, Koalitions-, Bündnis-, Allianz-, Auslands-, Minderheits-, Ost-, West-, Welt-, Unions-, EU-Partner, Euro-Partner, NATO-Partner, US-Partner;*
- f) ЛСГ «партнерство за сферою діяльності»: *Büro-, Bühnen-, Entwicklungs-, Film-, Fusions-, Finanz-, Gewerkschafts-, Geschäfts-, Handels-, Industrie-, Investitions-, Konferenz-, Kooperations-, Lizenz-, Lohn-, Markt-, Marketing-, Medien-, Netzwerk-, Projekt-, Service-, Sozial-, Sturm-, Tausch-, Tarif-, Technologie-, Verhandlungs-, Werbe-, Team-, Verkehrs-, Vermarktungs-, Vertrags-, Vertriebs-, Wirtschafts-;*
- g) ЛСГ «любов/секс, мрії, бажання»: *Liebes-, Lieblings-, Traum-, Beziehungs-, Sex-, Sexual-, Ideal-, Intim-, Bett-, Wunschpartner;*
- h) ЛСГ «сім'я, шлюб»: *Ehe-, Lebens-, Ex-, Kurzzeit-, Langzeit-, Fortpflanzungs-, Lebensabschnittspartner.*

На даному етапі ми зосередимося на значенні *Partner* – *Gatte* та усіх його можливих відтінках, оскільки нас цікавлять пошуки та вибір партнера для спільного проживання/проведення часу та створення сім'ї. Будь-який із названих партнерів може розглядатися як потенційний партнер для подальшого укладення шлюбу, оскільки здебільшого майбутнє подружжя знаходять один одного саме у середовищі тих, з ким вони працюють, проводять вільний час і т. ін. Про це говорить також і у книзі Крістіане Хагн „Auf Männerfang“: «...ich habe mal gelesen, dass man den Partner fürs Leben zu neunzig Prozent im Umkreis von zehn Kilometern vom Wohn- oder Arbeitsort trifft» [8, с. 140].

Стосовно ж іменника *Wahl*, то в етимологічних словниках зафіксовані такі його значення:

Wahl, f., «Auswahl, Berufung einer Person zu einer Aufgabe durch Abstimmung», mhd. wal, wale, f., »Wahl, Auswahl, Lage, Schicksal», ahd. wala (A. 9. Jh.), f, «Wahl, Auswahl, freie Bestimmung», germ. *walō, (f,

«Wahl», zu germ. *waljan, V., «wählen», zu idg. *uel- (2), V., «wählen, wollen (V.)», zu idg. *au- (7), V., «verlangen, gern haben, begünstigen» [13]. Як бачимо у давньонімецький період поняття вибору трактувалось як таке, що передбачало свободу вибору (*freie Abstimmung*), на що вказує і спорідненість лексеми *Wahl* з германськими та індогерманськими дієсловами зі значенням «хотіти», «прагнути», «любити», «бути прихильним до чогось», «сприяти». (Висловлюється правда дещо інша точка зору на походження дієслова *wählen* у словникові М.М. Маковського: *wählen* співвідноситься з індоєвропейським *uel- „*reissen, schneiden*“. Але вчений не заперечує й думки, що дане дієслово можна також співвіднести з індоєвропейським *uel- «*wollen, wählen*» [4, с. 555])

Очевидним є те, що у мові зафіксовано факти, які засвідчують динамічні зміни у даному понятті: свобода вибору ускладнюється раціональним прийняттям рішення.

У тлумачному словнику німецької мови під редакцією Дудена [12] значення лексеми *Wahl* трактується так: *Möglichkeit der Entscheidung; das Sichentscheiden zwischen zwei od. mehreren Möglichkeiten* (можливість прийняття рішення, вирішення між двома чи більше можливостями).

Синонімами до слова *Wahl* є: *Alternative, Auswahl [möglichkeit], Entscheid[ung], Entschließung, Entweder-oder, Option, Wahlmöglichkeit; (bildungsspr.): Votum* [11].

Лексема *wählen* тлумачиться так: *a) sich unter zwei od. mehreren Möglichkeiten für jmdn., etw. entscheiden* – зважуватися на щось або за когось між двома або декількома можливостями; *b) unter zwei od. mehreren Möglichkeiten der Entscheidung für jmdn., etw. prüfend, abwägend, vergleichend suchen* – шукати щось чи когось серед двох чи декількох можливостей, порівнюючи, розмірковуючи та перевіряючи [12].

Тобто, як ми бачимо, згідно сучасних трактувань для того щоб зробити вибір, людина змушена прийняти певне рішення. А прийняття рішень, як правило, дається завжди важко і залежить від того, наскільки сильною є мотивація або бажання чи прагнення зробити правильний вибір, який мотив спонукає її до цього.

Висновки. Отже, досліджуваний нами концепт PARTNERWAHL об'єктивується в мові значною кількістю іменників, які можуть бути синоніми як прямими, так і контекстуальними. Така лексична наповнюваність засвідчує релевантність даного концепту для німецького етносу. У перспективі планується дослідження об'єктивації даного концепту словосполученнями.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Вежбицкая А. Лексикография и концептуальный анализ. Анн Арбор, 1985. – с. 123
- [2] Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. – М.: Гнозис, 2004. – 390 с.
- [3] Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Л.Г. Краткий словарь когнитивных терминов. – М.: Изд-во МГУ, 1997. – 245 с.
- [4] Маковский М.М. Этимологический словарь современного немецкого языка. – М., 2004. – Изд-во «Азбуковник». – 630 стр.
- [5] Попова З.Д. Когнитивная лингвистика / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – М.: АСТ: Восток – Запад, 2007. – 314 [6] с. – (Лингвистика и межкультурная коммуникация. Золотая серия).
- [6] Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. – Запоріжжя, 2008. – 332 с.
- [7] Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. – 824 с.
- [8] Christiane Hagn. Auf Männerfang. 33 verrückte, halsbrecherische und ambitionierte Versuche, den Mann fürs Leben zu finden – ein Selbstversuch. – Schwarzkopf&Schwarzkopf Verlag GmbH, Berlin. – 2011. – 296 S.
- [9] DWDS / URL: <http://www.dwds.de/?qu=%22Partnerwahl>

- [10] Duden / URL: <http://www.duden.de/rechtschreibung/>
[11] Duden - Das Synonymwörterbuch, 4. Aufl. Mannheim 2007 [CD-ROM].
[12] Duden - Deutsches Universalwörterbuch, 5. Aufl. Mannheim 2003 [CD-ROM].
[13] Gerhard Koebler / URL: <http://www.koeblergerhard.de>
[14] Openthesaurus / URL: <http://www.openthesaurus.de/synonyme/Partner>
[15] Wiktionary / URL: <http://de.wiktionary.org/wiki/Partnerwahl>
[16] Wortschatz.uni-leipzig / URL: <http://wortschatz.uni-leipzig.de/>
[17] Woxikon / URL: <http://synonyme.woxikon.de/synonyme/partner.php>

REFERENCES

- [1] Wierzbicka, A. Lexikographie and conceptual analyses. Ann Arbor, 1985. – 123 p.
[2] Karasik, V.I. Linguistic Circle: Personality, Concepts, Discourse. – M.: Gnosis, 2004. – 390 p.
[3] Kubryakova, E.S., Demyankov V.Z., Pankrac Ju. G., Luzina L. G. Brief dictionary of cognitive terms. – M.: MGU, 1997. – 245 p.
[4] Makovsky, M.M. Etymological Dictionary of Modern German. – M., 2004. – Publishing house "Azbukovnik." – 630 p.
[5] Popova, Z.D. Cognitive Linguistics / Z.D. Popova, I.A. Sternin. – M.: AST: East-West, 2007. – 314 [6] p. – (Linguistics and intercultural communication. Gold Series).
[6] Prikhodko, A.M. Concepts and konceptosystems in a kognitiv-discursive paradigm of linguistics. – Zaporozhye, 2008. – 332 p.
[7] Stepanov, Y. S. Constants: Dictionary of Russian culture. – M.: School "Languages of Russian Culture", 1997. – 824 p.
[8] Christiane Hagn. Auf Männerfang. 33 verrückte, halsbrecherische und ambitionierte Versuche, den Mann fürs Leben zu finden – ein Selbstversuch. – Schwarzkopf&Schwarzkopf Verlag GmbH, Berlin. – 2011. – 296 S.
[9] DWDS / URL: <http://www.dwds.de/?qu=%22Partnerwahl>
[10] Duden / URL: <http://www.duden.de/rechtschreibung/>
[11] Duden - Das Synonymwörterbuch, 4. Aufl. Mannheim 2007 [CD-ROM].
[12] Duden - Deutsches Universalwörterbuch, 5. Aufl. Mannheim 2003 [CD-ROM].
[13] Gerhard Koebler / URL: <http://www.koeblergerhard.de>
[14] Openthesaurus / URL: <http://www.openthesaurus.de/synonyme/Partner>
[15] Wiktionary / URL: <http://de.wiktionary.org/wiki/Partnerwahl>
[16] Wortschatz.uni-leipzig / URL: <http://wortschatz.uni-leipzig.de/>
[17] Woxikon / URL: <http://synonyme.woxikon.de/synonyme/partner.php>

Lexical objectification of the concept PARTNERWAHL in German language

L.A. Pasyk

Abstract. The article deals with the etymological analyses of the concept PARTNERCHOICE in German, what is an integral part of the structure of the concept. Particular attention is focused on lexical mode of objectification of this concept in modern German language. The characteristics of the concept for the word building possibilities of its name components are produced. The analysis of synonyms components of the composite PARTNERCHOICE is made and it indicates the rapid development of the concept structure and its actual characteristics.

Keywords: *concept, etymology, conceptual / figurative / evaluation component, composite, lexical-semantic group*